

Jaakko Gummerus (1870-1933)

GUMMERUS-PIHKALA –SUVUN
SUKUKOKOUS 26.8.2023

Kuka Jaakko Gummerus oli?

Kuolemasta marraskuussa 90 vuotta

Luterilaisen kirkon merkittävimpiä vaikuttajia 1900-luvun alkupuolella

Kirkkohistorian professori 1900-1920

Porvoon piispa 1920-1923

Tampereen piispa 1923-1933

Tieteellisen kirkkohistorian tutkimuksen ja opetuksen kehittäjä

Kirkon kansainvälisten ja ekumeenisten suhteiden kehittäjä

Kirkon identiteetin tulkitsija

Perhe- ja sukutausta

Vanhemmat: Pihtiputaan kirkkoherra Aleksander Gummerus (1845-1915) ja Alma Maria Nordlund (1847-1931)

Isoisä Säämingin kirkkoherra Alexander Jakob Gummerus (1807-1891)

Sisaruksia kymmenen: Helmi Gummerus, Emmi Irene Seinilä, Kaarlo Gummerus, Arvo Gummerus, Alarik (Teppa) Gummerus, Hanna Schwartzberg, Martti Pihkala, Katri Jalas, Rurik Pihkala ja Lauri Pihkala

Isän veli Gummeruksen kustannusliikkeen perustaja Kaarle Jaakko Gummerus

Opinnot ja toimittajan työ Jyväskylässä

Filosofian maisterin opinnot Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa 1887-1890

Sanomalehti Suomalaisen päätoimittaja 1890-1891

Jyväskylästä puoliso Sigrid (Siiri) Maria Sandelin (1871-1950), avioituivat 1896, adoptoivat Maija-tyttären 1906.

Kansanvalistajan rooli

Teologian opinnot Helsingissä ja Saksan yliopistoissa (Leipzig ja Halle) 1893-1897

Teologinen lauantaiseura: kristinuskon ja luonnontieteiden välillä ei sovittamatonta ristiriitaa, teologiassa oltaisiin tieteelliset metodit

Kirkkohistorian professori

**Tavoitteena jo 1890-luvun alkupuolella
kirkkohistorian professorin virka (23-vuotiaana)**

**Kaksi väitöskirjaa: teologian tohtorin arvoa ja
professorin pätevyyttä varten v. 1900**

**Saksankieliset väitöskirjat v. 1900: ruotsalainen
rippikäytäntö keskiajalla ja kolminaisuusoppiin
liittyvän areiolaisen kiistan (300-luvulla) yksi vaihe**

**osoittivat Gummeruksen klassisten kielten taitoa ja
kykyä editoida ja analysoida sekä antiikin että
keskiajan lähteitä.**

**Kansainvälistä huomiota ja tunnustusta
vuosikymmenten ajan**

**Professorina 20 vuotta – koulutti modernin
tieteellisen koulutuksen saanutta teologisukupolvea**

Opettaja

opetuksen ja tutkintovaatimusten uudistaja

seminariharjoitukset, opinnäytetöiden vaatimustaso nousi

ohjasi väitöskirjoja ja edisti ulkomailla opiskelua

akateemisten tavoitteiden ohella isänmaallista ja kirkollista sivistystyötä (kansalliset tavoitteet)

Kirkkohistoria teologinen, tiede, jolla oli sama metodi kuin historiantutkimuksella, mutta erilainen kohde.

kyky eläytyä historian henkilöiden kokemusmaailmaan

tutkijan rehellisyys ja puolueettomuus

Tutkija ja tiedeyhteysien luoja

Pääteoksia Mikael Agricolan elämää ja Agricolan rukouskirjan lähteitä koskeva tutkimus

Laaja vertailu Agricolan ja muiden reformaatioajan rukouskirjojen välillä

Ensimmäinen alkuperäislähteisiin perustuva tutkimus reformaation vaikutuksesta Suomessa ja Agricolan ajattelusta

Pysyvä merkitys myöhemmälle tutkimukselle

1800-luvun uskonnollisista liikkeistä tutkimuksia, mm. John Patersonista ja Johannes Gossnerista

Katsauksia Euroopan maiden kirkollisiin oloihin

Tiiviit yhteydet Ruotsiin ja muihin Pohjoismaihin, ”yhteinen kirkkohistoria”

Kontaktit ulkomaisiin tutkijoihin, mm. Adolf von Harnackin Suomen-vierailu 1911.

Kulttuuri- protestantti

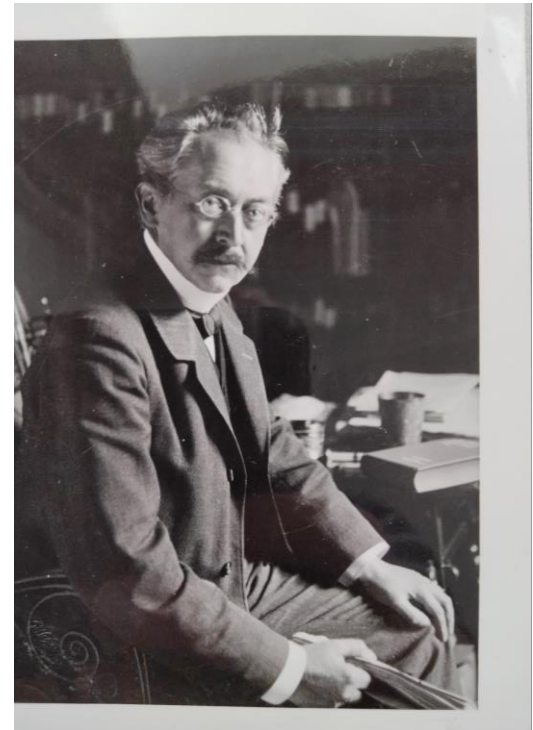
Usko edistykseen ja eurooppalaisen kulttuurin, erityisesti protestanttisen arvostus

Arvomaailma, joka oli ominaista saksalaiselle sivistyneistölle ennen ensimmäistä maailmansotaa

Tunnetuin edustaja kirkkohistorioitsija Adolf von Harnack

Jaakko Gummerus:

- **liitti kirkon historian laajoihin kulttuuri- aate- ja sivistyshistoriallisiin yhteyksiin**
- **Alkuperäinen kristinusko ei opillinen – Jeesuksen ja kristittyjen eettinen esikuva vaikuttanut historiaan**
- **Kristinusko ylivoimainen verrattuna muihin uskontoihin**
- **Protestanttiset kirkot uskonnon korkein muoto – antaneet tieteelle ja kulttuurille vapauden kehittyä**

Ekumeenikko

Yhteyksiä Englantiin ja anglikaaniseen kirkkoon 1900-luvun alusta alkaen

Yhteydenpito pohjoismaisiin ja saksalaisiin kollegoihin aktiivista (tieteelliset ja kansalliset motiivit)

Matkat yliopistoihin ja ekumeenisiin kokouksiin

Sisällissodan 1918 aikana luennoi Suomessa oleville saksalaissoitilaille Suomen kirkosta (toive monarkiasta)

Pohjoismainen yhteistyö (Uppsalan arkkipiispa ekumeenisen toiminnan keskushenkilö 1920-luvulla)

Ekumeeniset suhteet ensisijaisesti toisiin protestanttisiin kirkkoihin – luterilainen omaleimaisuus

Piispana ulkomaansuhteiden keulakuva (Arkkipiispa Johansson vastusti ekumeniaa)

Piispa

Porvoon piispaksi 1920, kolme vuotta myöhemmin hiippakunnan keskus siirtyi Tampereelle

Gummerus kannatti Helsinkiä hiippakuntakaupungiksi.

Yksityiskohtaiset, tilastoin varustetut hiippakunnan viisivuotiskertomukset 1922, 1927, 1932. → historiallinen, hallinnollinen ja käytännöllinen merkitys

Julkaisu *Kristilliset kirkot nykyhetkellä* v. 1923 yleiskatsaus tärkeimpiin ulkomaisiin ilmiöihin kirkoissa ja teologiassa

Tampereen historiallisen seuran puheenjohtaja

Kansallisen identiteetin vahvistaja

Kansan henkisenä keskuksena oli kansankirkko. Suomen kirkolla oli kansallinen kasvatustehtävä

Kirkko oli historian aikana kasvattanut ja luotsannut kansan ottamaan vastuun yhteiskunnallisista ja poliittisista asioista

Kansansielu oli terve, jos se sai voimansa kristinuskosta.

Sisällissodan syyt: mm. kansan eettisten arvojen ja kristillisen maailmankatsomuksen radikaali heikkeneminen

Suhde nationalismiin: varoitti kirkkoa lähtemästä nationalismin veturiksi.

Vaikutus ja keskeiset näkemykset

tasapainottava ja erilaisia kirkollisia ja poliittisia osapuolia lähentävä vaikutus kirkossa ja yhteiskunnassa. Tiede ja usko eivät ristiriidassa.

osasi arvioida historiallisia kehityslinjoja, mutta myös oman aikansa ilmiöitä

teki Suomea ja Suomen luterilaista kirkkoa tunnetuksi ulkomailla, erityisesti protestanttisten kirkkojen vaikutusalueella

Kristinuskko luonteeltaan universaali. Isänmaallisuus ei saa johtaa kansalliseen itsekkyyteen

rakentava näkökulma erilaisten ryhmien, konservatiivien ja uudistusmielisten, sosialistien ja kansallismielisten välillä

Jaakko Gummeruksen siunaustilaisuus Tampereen tuomiokirkossa

Kirjallisuus

Aila Lauha 1990, Suomen kirkon ulkomaansuhteet ja ekumeeninen osallistuminen 1917-1922.

Aila Lauha 1993, Suomen kirkon kansainväliset suhteet 1923-1925

Matti Ijäs 1993, Jaakko Gummerus kirkkohistorian tutkijana

Ilkka Huhta 2007, Täällä on oikea Suomen kansa. Körttiläisyyden julkisuuskuva 1880-1918

Matti Ijäs 2021, Jaakko Gummerus. – Kirkollisia vaikuttajia Pyhästä Henrikistä nykypäivään